

Allmän trafikplikt

En vägledning

Innehållsförteckning

VÄGLEDNING ALLMÄN TRAFIKPLIKT	<i>Sid 5</i>
BAKGRUND	<i>Sid 6</i>
<i>FÖRKLARINGAR TILL VISSA BEGREPP</i>	<i>Sid 6</i>
SYFTE OCH MÅL	<i>Sid 7</i>
ÖVERGRIPANDE PROCESS	<i>Sid 8</i>
<i>TRAFIKFÖRSÖRJNINGSPROGRAMMET</i>	<i>Sid 8</i>
<i>ALLMÄN TRAFIKPLIKT</i>	<i>Sid 8</i>
Beslutet innebär ett verkställande av trafikförsörjningsprogrammet	<i>Sid 8</i>
RKTM skall annonsera före upphandling	<i>Sid 9</i>
Samråd inför upphandling	<i>Sid 9</i>
RKTM tar ställning till kommersiell eller upphandlad trafik	<i>Sid 9</i>
När bör RKTM ta beslut?	<i>Sid 9</i>
Beslutets innehåll	<i>Sid 10</i>
Befogenhet och överklagande	<i>Sid 10</i>
Övergångsbestämmelser	<i>Sid 10</i>
Allmänna bestämmelser	<i>Sid 10</i>
Öppet marknadstillträde	<i>Sid 12</i>
Avtal	<i>Sid 12</i>
Årlig rapport	<i>Sid 12</i>
MER INFORMATION	<i>Sid 14</i>
<i>PARTNERSAMVERKAN FÖR EN FÖRDUBBLAD KOLLEKTIVTRAFIK</i>	<i>Sid 14</i>
<i>LÄNKAR</i>	<i>Sid 14</i>
<i>LAG (2010:1065) OM KOLLEKTIVTRAFIK: 4 KAP. KRAV PÅ KOLLEKTIVTRAFIKFÖRETAG</i>	<i>Sid 15</i>

Vägledning allmän trafikplikt

Beslut om allmän trafikplikt är en av hörnstenarna när den nya kollektivtrafiklagen träder i kraft den 1 januari 2012. För de nya regionala kollektivtrafikmyndigheter som då bildas i varje län blir beslut om allmän trafikplikt ett strategiskt verktyg för att utveckla kollektivtrafiken i enlighet med den nya kollektivtrafiklagen, branschens mål att fördubbla kollektivtrafikens marknadsandel och den gemensamma visionen om kollektivtrafiken som en självklar del av resandet i ett hållbart samhälle.

Syftet med den här vägledningen är att den ska ge stöd till regionala kollektivtrafikmyndigheter (RKTM) i arbetet med att processa fram och besluta om allmän trafikplikt för den trafik som RKTM avser ta ansvar för och upprätta avtal om. Alla sådana beslut ska kunna härledas till det regionala trafikförsörjningsprogram som RKTM ska ha tagit fram senast den 1 oktober 2012.

Ett syfte är också att övriga berörda parter i arbetet, bl.a. kommuner och trafikföretag, ska ha god kännedom om den arbetsprocess som RKTM använder sig av för att processa fram beslut om allmän trafikplikt.

Vägledningen har tagits fram av en branschgemensam arbetsgrupp inom ramen för Partnersamverkan för en fördubblad kollektivtrafik. Den ska ses som en vidareutveckling och fördjupning av den vägledning för Regionala trafikförsörjningsprogram för hållbar utveckling som Sveriges Kommuner och Landsting och Svensk Kollektivtrafik i samverkan med Trafikverket presenterade i oktober 2010. Den senare kan laddas ner på www.fördubbling.se.

Branschens upphandlings- och avtalsprocess med dess arbetsprocess, avtalsmallar och standardiseringsdokument, kan också laddas ner på www.fördubbling.se

Stockholm i juli 2011

Bakgrund

Den regionala kollektivtrafikmyndigheten, RKTМ, har som ett av sina huvuduppdrag enligt den nya kollektivtrafiklagen att med utgångspunkt från det regionala trafikförsörjningsprogrammet, fatta beslut om allmän trafikplikt för sådan regional kollektivtrafik som samhället avser att ta ansvar för och teckna avtal om.

Alla beslut om allmän trafikplikt ska kunna härledas ur det regionala trafikförsörjningsprogrammet. Beslut om allmän trafikplikt är ett särskilt beslut som endast får fattas av RKTМ och får bara avse regional kollektivtrafik.

En RKTМ får, efter överenskommelse med en eller flera andra sådana myndigheter, även fatta beslut om allmän trafikplikt inom myndigheternas gemensamma område.

Med allmän trafikplikt menas enligt EU-förordningen (1370/2007) om kollektivtrafik, de krav som en behörig myndighet definierar eller fastställer för att sörja för kollektivtrafik av allmänt intresse som ett kollektivtrafikföretag inte skulle ha något eget kommersiellt intresse av att bedriva utan att få ersättning eller åtminstone inte i samma omfattning eller på samma villkor.

I vägledningen för regionala trafikförsörjningsprogram (Regionala trafikförsörjningsprogram för hållbar utveckling – en vägledning och ett verktyg) ställs en rad öppna frågor som kan ge RKTМ stöd i arbetet med att besluta om allmän trafikplikt.

Frågor som trafikförsörjningsprogrammet bör ha gett svar på är till exempel

- Hur bör avvägningen se ut mellan den trafik som samhället ska ta ansvar för och den kommersiella trafiken som inte regleras genom avtal?
- Vilka krav ställs på trafiken?
- När ska beslut fattas om allmän trafikplikt?

FÖRKLARINGAR TILL VISSA BEGREPP

I vägledningen används vissa begrepp. Innebörden av begreppen förklaras nedan.

Trafik: med trafik avses kollektivtrafik.

Allmän trafik: avtalsreglerad trafik som RKTМ tar ansvar för genom tecknat avtal med trafikföretag eller utför i egen regi och som står till allmänhetens förfogande med gällande färdbevis.

Lönsam trafik: trafik vars kostnader täcks av trafikens egna biljettintäkter.

Olönsam trafik: trafik vars kostnader inte täcks av trafikens egna biljettintäkter.

Kommersiell trafik: trafik som inte regleras genom avtal med offentliga organ. Kommersiell trafik bedrivs av ett trafikföretag utifrån rent marknadsmässiga bedömningar.

Avtalsreglerad trafik: trafik som RKTМ tar ansvar för genom avtal med ett eller flera trafikföretag. Efter den 1 januari 2012 har avtalsupprättandet föregåtts av RKTМs beslut om allmän trafikplikt. Se dock övergångsbestämmelserna på sid 10. Avtalsreglerad trafik kan vara både lönsam och olönsam.

Regional trafik: kollektivtrafik som äger rum inom ett län eller om den sträcker sig över flera län, med avseende på trafikutbudet huvudsakligen är ägnad att tillgodose resenärernas behov av arbetspendling eller annat vardagsresande och som med hänsyn till sitt faktiska nyttjande tillgodoser ett sådant behov.

För andra begrepp såsom allmän trafikplikt och allmänna bestämmelser gäller de definitioner som framgår av EU-förordningen.

Syfte och mål

Syftet med denna vägledning är att stödja RKTМ i processen att fatta beslut om allmän trafikplikt för den trafik som RKTМ avser ta ansvar för och upprätta avtal om, så att RKTМ kan utveckla kollektivtrafiken i enlighet med den nya kollektivtrafiklagen och den gemensamma visionen om kollektivtrafiken som en självklar del av resandet i ett hållbart samhälle.

Vidare är målet att alla berörda parter känner till och accepterar den arbetsprocess som RKTМ använder sig av för att processa fram beslut om allmän trafikplikt.

Övergripande process

I god tid innan ett trafikavtal löper ut ska RKTМ överväga om beslut om allmän trafikplikt ska tas. Detta gäller också vid stora förändringar som inte ryms inom gällande trafikavtal och som medför att nytt avtalsförhållande måste komma till stånd.

Ändringar av villkoren i ett löpande avtal omfattas inte av kravet på ett nytt beslut om allmän trafikplikt.

ÖVERGRIPANDE PROCESS FRÅN 1 JANUARI 2012

Den övergripande processen från trafikförsörjningsprogram till årlig rapport innehåller fyra steg. Stegen visas här ovan med fokus på "Allmän trafikplikt". Från 1 januari 2012 står det trafikföretag fritt att etablera kommersiell trafik genom anmälan till RKTМ. Detta oberoende om RKTМ fattat beslut om allmän trafikplikt eller ej. Krav på trafikföretag definieras i 4 kap kollektivtrafiklagen.

TRAFIKFÖRSÖRJNINGSPROGRAMMET

Alla allmänna trafikplikter ska gå att härleda ur trafikförsörjningsprogrammet.

Trafiken som beslutet om allmän trafikplikt avser, finns alltså beskriven i trafikförsörjningsprogrammet. Trafikförsörjningsprogrammet ska också ge stöd för RKTМ vid motivering av beslut om allmän trafikplikt för en viss trafik. Det kan gälla till exempel omfattningen av trafiken, miljö- och/eller tillgänglighetskrav eller andra fordonskrav. Det vill säga krav som en kommersiellt driven trafik inte bedöms kunna uppfylla i den aktuella trafiken.

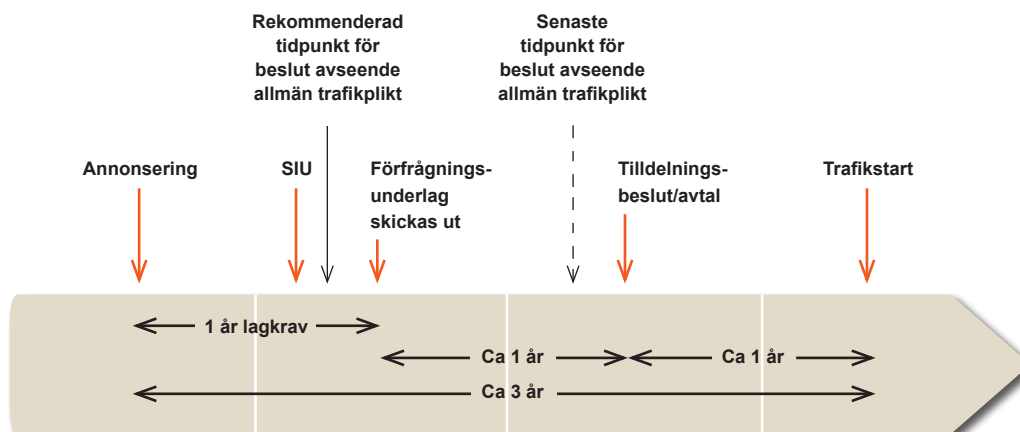
ALLMÄN TRAFIKPLIKT

Beslutet innebär ett verkställande av trafikförsörjningsprogrammet

Beslutet om allmän trafikplikt ska ses som ett verkställighetsbeslut av intentionerna i det regionala trafikförsörjningsprogrammet. På engelska heter allmän trafikplikt "Public Service Obligation". En direkt översättning blir "offentligt serviceåtagande". Det innebär alltså att myndigheten genom sitt beslut om allmän trafikplikt också tar ansvar gentemot sina invånare för att tillhandahålla den beslutade tjänsten.

Det innebär bland annat att ett beslut om allmän trafikplikt inte bör "ligga vilande". RKTМ eller den som myndigheten överlämnat befogenheten till ska tillhandahålla eller genom avtal se till att trafiken kommer till stånd så snart som möjligt efter beslutet. Om myndigheten av

NÄR BÖR BESLUT TAS AVSEENDE ALLMÄN TRAFIKPLIKT?

någon anledning inte längre anser att avtal behöver upprättas för att trafiken ska komma till stånd enligt de ambitioner och mål som ställs av trafikförsörjningsprogrammet, ska beslutet om allmän trafikplikt upphävas genom ett nytt beslut.

RKTM skall annonsera före upphandling

Senast ett år innan ett anbudsförfarande inleds ska RKTM avisera sin avsikt att ingå avtal i Europeiska unionens officiella tidning. Myndigheten skall vid avisering bland annat ange planerad tilldelningsmetod samt tjänster och geografiska områden som kan omfattas av avtalet.

Samråd inför upphandling

Samråd mellan RKTM och trafikföretagen genomförs som SIU (samråd inför upphandling) enligt "Avtalsprocessen, från plan till avtal för att fördubbla resandet i kollektivtrafiken". Samrådet ger svar på trafikföretagens intresse av att utföra trafiken som kommersiell trafik eller ej.

RKTM tar ställning till kommersiell eller upphandlad trafik

Efter SIU tar RKTM ställning till om samhället genom att teckna avtal med ett eller flera trafikföretag ska ta ansvar för trafiken eller ej. Beslutet om att samhället ska avtala om trafiken tas ett beslutsunderlag fram för beslut om allmän trafikplikt. Detta underlag utgörs av en karta som redovisar det geografiska området eller linjen/linjerna som beslutet avser. Trafiken beskrivs med eventuella undantag. Vidare innehåller beslutsunderlaget alla de uppgifter som RKTM åberopar för att motivera att trafiken utgör regional kollektivtrafik, om inte detta är uppenbart.

När bör RKTM ta beslut?

Beslut om allmän trafikplikt bör tas innan nytt anbudsförfarande påbörjas. I praktiken innebär detta att RKTM måste inleda sitt arbete med att överväga beslut om allmän trafikplikt cirka 3 år före ny trafikstart beroende på omfattning och komplexitet. Beslut om allmän trafikplikt ska finnas innan avtal tecknas.

Beslut om allmän trafikplikt tas alltså successivt, efterhand som behov av nya trafikavtal påkallas.

Beslutets innehåll

RKTM:s beslut om allmän trafikplikt får endast avse regional kollektivtrafik.

Det geografiska området samt den trafik som avses inom området ska redovisas. Beslutet kan innefatta enskilda linjer eller nät av kollektivtrafik. Det kan även innehålla undantag såsom del av området, linje, stråk eller viss trafik. Redovisningen sker lämpligen på karta.

I de fall beslutet innefattar en linje som sträcker sig mellan två ändpunkter som finns inom två olika län och som innebär att linjen korsar en eller flera länsgränser bör beslutet utöver en karta som redovisar linjen, innehålla alla de uppgifter som motiverar att trafiken utgör regional kollektivtrafik. RKTМ inom de berörda länen måste i detta fall ha kommit överens om att besluta om allmän trafikplikt för linjen och ha dokumenterat denna överenskommelse i form av ett protokoll, avtal e d. En av de berörda myndigheterna beslutar om allmän trafikplikt för linjen.

Redovisningen kan komma att se olika ut för olika typer av trafik beroende på om det kan ifrågasättas om trafiken utgör regional kollektivtrafik eller ej.

Trafiken kan vara antingen buss-, bil- och/eller spårbunden trafik. Trafikslag behöver inte beslutas eftersom detta kanske inte står klart förrän avtal om allmän trafik tecknas.

Befogenhet och överklagande

Endast RKTМ får besluta om allmän trafikplikt. Myndigheten upprättar en handling och fattar beslut. Beslutet om allmän trafikplikt ska delges av RKTМ och åtföljas av en besvärshänvisning. Beslut om allmän trafikplikt kan överklagas hos förvaltningsdomstol inom 3 veckor.

Genom att beslutet om allmän trafikplikt delges får allmänheten och trafikföretagen kunskap om vilken trafik RKTМ tänker avtala om.

Beslutet ska ge möjlighet att bedöma om myndigheten agerar inom sin befogenhet. Trafikföretagen kommer också att utgå från beslutet som underlag för sin egen planering.

Övergångsbestämmelser

Ett avtal om allmän trafik får ingås utan att grunda sig på ett beslut om allmän trafikplikt om tilldelningsbeslut har fattats före den 1 juli 2012 och om upphandlingen inleddes innan lagen trädde i kraft. Innebörden av detta är bland annat att det inte krävs något beslut om allmän trafikplikt för de avtal som gäller vid lagens ikraftträdande eftersom upphandlingen av dessa avtal har inletts innan årsskiftet och tilldelningsbeslut fattats före den 1 juli 2012.

För att undvika otillåtna trafikupphandlingar uppmanas dagens trafikhuvudmän att kontrollera vilka trafikavtal som kommer att löpa ut utan möjlighet till förlängning fram till och med första kvartalet 2015.

Allmänna bestämmelser

Allmänna bestämmelser är ett begrepp i EU-förordningen. Det handlar om åtgärder som utan diskriminering tillämpas på alla kollektivtrafiktjänster av samma slag inom ett geografiskt område som en myndighet ansvarar för. Allmänna bestämmelser är en slags allmän trafikplikt och kan därmed bara beslutas av RKTМ och endast avse regional kollektivtrafik. Till skillnad från avtal riktar de sig mot flera företag och kan tillämpas som ett alternativ till avtal när RKTМ vill fastställa taxenivåer som ska gälla generellt inom behörighetsområdet. RKTМ torde kunna besluta om allmänna bestämmelser som även omfattar kommersiell trafik inom det fastlagda området.

Allmänna bestämmelser berättigar trafikföretagen till ersättning för intäktsbortfall. All ersättning knuten till en allmän bestämmelse måste stämma överens med bilagan i EU-förordningen (1370/2007) om regler för beviljande av ersättning.

Beslut om allmänna bestämmelser aktualiserar inte upphandling.

Öppet marknadstillträde

Oavsett om beslut träffats om allmän trafikplikt och avtal träffats om allmän trafik så står det trafikföretag fritt att genom anmälan till RKTМ etablera kommersiell trafik inom eller genom samma område. I 4 kap kollektivtrafiklagen finns bestämmelser om krav på trafikföretag.

Regeringen avser att noggrant följa och utvärdera utvecklingen, och vid behov vidta ytterligare åtgärder för att säkerställa att kommersiell kollektivtrafik inte otillbörligt trängs undan av offentligt initierad trafik.

Avtal

Ett beslut om allmän trafikplikt verkställs genom att RKTМ, eller det organ som givits befogenhet till det, i nästa skede ingår avtal om allmän trafik. RKTМ avgör om befogenheten att ingå avtal ska överlåtas till aktiebolag eller kommuner.

Inför upprättande av avtal rekommenderas att följa det branschgemensamma upphandlingsverktyget "Avtalsprocessen, från plan till avtal för att fördubbla resandet i kollektivtrafiken". I syfte att ständigt förbättra processen rekommenderas att avsteg från rekommendationerna i Avtalsprocessen rapporteras till avtalsgruppen i Fördubblingsprojektet (www.fördubbling.se).

Årlig rapport

Enligt EU-förordningen ska RKTМ en gång om året offentliggöra en samlad rapport om den allmänna trafikplikten inom sitt behörighetsområde. Rapporten ska innehålla en redovisning av de utvalda trafikföretagen samt de ersättningar som dessa beviljats som kompensation. Offentliggörandet görs exempelvis på den egna hemsidan.

Det ska noteras att enligt svensk lagstiftning får ensamrätt ej medges som motprestation för fullgörande av allmän trafikplikt i Sverige.

Rapporten ska skilja mellan busstrafik och spårbunden trafik och möjliggöra kontroll och utvärdering av kollektivtrafikens effektivitet, kvalitet och finansiering.

Mer information

PARTNERSAMVERKAN FÖR EN FÖRDUBBLAD KOLLEKTIVTRAFIK

I början av 2008 presenterade kollektivtrafikbranschen sitt mål att fördubbla kollektivtrafikens marknadsandel på lite sikt. Detta som steg på vägen mot den gemensamma visionen "kollektivtrafiken är en självklar del av resandet i ett hållbart samhälle".

I Partnersamverkan för en fördubblad kollektivtrafik ingår Svensk Kollektivtrafik, Svenska Bussbranschens Riksförbund, Branschföreningen Tågoperatörerna, Svenska Taxiförbundet, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) samt Trafikverket.

På www.fördubbling.se hittar du bl a följande publikationer och rapporter:

- Affärsmodell för en fördubblad kollektivtrafik
- Avtalsprocessen - branschgemensamma avtalsrekommendationer inklusive mallavtal, branschgemensamma standards för buss (Buss 2010) samt branschgemensamt miljöprogram
- Regionala trafikförsörjningsprogram – en vägledning och ett verktyg

Affärsmodellen konkretiseras steg för steg genom branschens fortsatta utvecklingsarbete och i arbetet med att ta fram och genomföra de regionala trafikförsörjningsprogrammen. Vidare ordnas nationella och regionala tankekedjor, workshops, utbildningar och liknande.

Läs mer på www.fördubbling.se

LÄNKAR

EU-förordningen (1370/2007) om kollektivtrafik
<http://europa.eu>

Lag (2010:1065) om kollektivtrafik
www.riksdagen.se

**LAG (2010:1065) OM KOLLEKTIVTRAFIK:
4 KAP. KRAV PÅ KOLLEKTIVTRAFIKFÖRETAG**

ANMÄLNINGSSKYLDIGHET

1 § Ett kollektivtrafikföretag som har för avsikt att på kommersiell grund bedriva kollektivtrafik ska anmäla detta till berörd regional kollektivtrafikmyndighet. Detsamma gäller när ett kollektivtrafikföretag avser att upphöra med att bedriva sådan trafik.

Om anmälan berör trafik i fler än ett län, ska den mottagande kollektivtrafikmyndigheten informera övriga berörda myndigheter.

GEMENSAMT SYSTEM FÖR TRAFIKANTINFORMATION

2 § Ett kollektivtrafikföretag ska lämna information om sitt trafikutbud till ett gemensamt system för trafikantinformation.

UPPFÖLJNING OCH UTVÄRDERING

3 § Ett kollektivtrafikföretag ska till den myndighet regeringen bestämmer lämna de uppgifter som behövs för att myndigheten ska kunna följa och utvärdera utvecklingen av marknaden för kollektivtrafik.

BEMYNDIGANDE M.M.

4 § Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. skyldighet att lämna information enligt 2 § och
2. uppgiftsskyldighet enligt 3 §.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om anmälningskyldighet enligt 1 §.

www.skl.se

www.svenskkollektivtrafik.se

www.trafikverket.se